

grootere vaten nog prikkelend werkten. Ook dit heb ik gemeend afhankelijk te mogen stellen van de sterkere pilocarpineconcentratie in de kleinere vaten, waardoor een te sterk toxische werking werd uitgeoefend op de, reeds door atropine beschadigde, darmstukken (proefschrift bldz. 133).

Ik meen dus gerechtigd te zijn tot de uitspraak, dat het door DEN BESTEN en SLUYTERS gevondene omtrent het antagonisme atropine-physostigmine in alle deelen volkomen overeenstemt met mijn uitkomsten aangaande het antagonisme atropine-pilocarpine.

Zeist, 6 October 1917.

A. P. VAN LIDTH DE JEUDE.

TUBERCULOSE-BESTRIJDING.

Overeenkomstig mijn oorspronkelijke verhandeling vermoed ik, dat de tuberculose méér aangeboren voorkomt, dan men denkt, doch ik houd de besmetting onder de levenden, vooral in de kinderjaren, voor verreweg de hoofdzaak, en regel naar deze meening mijn wijzigende plannen van bestrijding, zijnde scherp gericht op de voorbehoeding door afzondering der besmettende bronnen, enz. eenerzijds, anderzijds, door de ziekte in eersten aanleg anatomisch te genezen door de verpleging der besmetten, in hoofdzaak der kinderen.

Collega vos ziet niet gemakkelijk in, dat een meer bevoegde gezondheidscommissie gunstig zou kunnen werken ten opzichte der tuberculose-bestrijding? Onder verwijzing naar het rapport van den centralen gezondheidsraad bldz. 95 en 127, waar algemeen gezegd wordt: „Iedere bevordering van hygiënisch leven is de bevordering der tuberculose-bestrijding”, vermeld ik hier ten overvloede het volgende: De commissie, waarvan ik deel uitmaak, raadt de gemeentebesturen in haar gebied aan, accoord te gaan met een verplichte vleeschkeuring, met een verbod tot rooken beneden het 15de jaar, met een ontwerp-bouwverordening (met hygiënischen zin ten opzichte van tuberculose-bestrijding), en het resultaat was nul. De vroede vaders weten het veel beter te houden bij het oude; afwijzend beschikt. Als die gezondheidscommissie kon zeggen: binnen zooveel tijd zal zoo en zoo moeten worden gehandeld; zou dat niet beter zijn? en zou de tuberculose-bestrijding door een dusdanige praktische bevoegdheid niet gediend kunnen worden?

Collega vos vond mijn bestrijdingsplan onvolledig! Volkomen juist, want zooals ik aangaf was het program slechts *voorloopig*, vatbaar voor wijziging en uitbreiding, dus onvolledig. Wat hij opnoemt als ontbrekend, maakt het programma nog niet volledig en ook daaraan is door mij gedacht. De kern van mijn betoog is dit: de bestrijding, zooals die op het oogenblik geschiedt in ons land, is *bestlist onvoldoende en even bestlist onbillijk*. Een nationaal belang van zóó bij uitstek hooge waarde mag niet en kan niet eenvoudig afhangen van liefdadigheid. Tot mijn zeer grooten spijt zie ik dan ook op de allerlaatste bladzijde van het rapport van den centralen gezondheidsraad, de commissie wijzen op de wenschelijkheid van krachtig op te voeren liefdadigheid, wil de centrale vereeniging bereiken wat zij bereiken moest, of wil de bestrijding worden, wat zij moet zijn. Ik ben zoo vrij de heeren commissie-leden uit te noodigen elk voor zich een tuberculose-vereeniging te stichten en te leiden en wensch hen geluk met het welslagen bij den inzet, maar tevens sluit ik mijn rouwbeklag er bij in, wegens het slepend bestaan van hun vereenigingen op den grondslag van liefdadigheid, hoe groot die ook moge zijn bij de typische vrijgevigheid van den Nederlander. In Zeeuwsch-Vlaanderen is die spontaan typisch hoog, bij *velen*, bij *zeer velen* typisch laag, op de lange baan bij *allen* typisch laag. Ik geloof, dat dit laatste een eigenschap is bij iederen mensch en daarom twijfel ik sterk op dien grondslag aan de kracht der tuberculose-bestrijding, die toch op de lange baan geschieden moet.

Of de vestiging van een ministerie voor volksgezondheid wenschelijk is? Waarachtig zeker, *en volstrekt niet alleen ter wille van de tuberculose-bestrijding*. Op het meerge-noemde rapport terugkomende, lees ik nogmaals in het bijzonder bldz. 130 tot 133; en stel de vraag: waar in een rapport door zeer bevoegden zóó zakelijk, duidelijk, vergelijkend overzichtelijk is samengesteld, met daaraan sluitende volmaakt juiste gevolge-

trekkingen als op bldz. 132—133 zijn weergegeven met de machteloosheid van een adviseerend lichaam, is het dan niet vertwijfelend ontmoedigend, te moeten voelen, hoe lang, en met hoe weinig kans van slagen, wij hebben af te wachten wat de regeering doen zal? Hoe anders zouden de kansen voor de volksgezondheid staan, wanneer rechtstreeks een ministerie voor volksgezondheid dit alles onmiddellijk als wetsontwerp aan de volksvertegenwoordiging voorleggen en verdedigen kon?

Hontenisse 1 October 1917.

C. A. CAMMAERT.

HET ADRES DER VEREENIGING VAN GEMEENTE-ARTSEN TE AMSTERDAM.

Naar aanleiding van het schrijven van dr. J. C. L. WORTMAN in het vorig nummer, wenscht het bestuur der Vereeniging van Amsterd. Gemeente-Geneeskundigen de volgende kantteekening te maken.

De bedoeling van ons adres aan den Raad was allerminst om een onderzoek naar de wijze, waarop een gemeentelijke geneeskundige dienst behoort georganiseerd te zijn en op welke wijze deze zijn sociale plichten het best vervullen kan, tegen te werken; integendeel wil de Vereeniging gaarne tot een dergelijk onderzoek haar medewerking verleen. Wij kwamen er echter tegen op, dat geneeskundigen, die 15 dienstjaren hebben, geen fondspraktijk mochten uitoefenen, plotseling, zonder dat er *practisch* gesproken aanleiding voor was, slechts voor één jaar benoemd zouden worden in dezen moeilijken oorlogstijd, terwijl in de toelichting van het voorstel aan den gemeenteraad uitdrukkelijk was neergelegd, dat dit onderzoek zou gaan in de richting van „volambtenaren”, hetgeen bij aanneming voor de meeste gemeente-artsen zou beteekenen: ontslagneming.

Niet alleen deze toelichting, doch ook de mededeelingen van dr. WORTMAN aan een paar bestuursleden onzer Vereeniging, versterkten bij onze leden de vrees, dat hun positie als gemeente-geneesheer gevaar liep. Ook nu nog kan men uit het stuk van dr. WORTMAN opmaken, dat bij hem een onderzoek naar de wenschelijkheid van reorganisatie, met de positie van de gemeente-artsen ten nauwste samenhangt. Hier wringt de schoen en hier is het misverstand; wij meenen, dat zeer zeker een vruchtbaar en practisch onderzoek mogelijk is, zonder dat daarmede verband gelegd mag worden met de positie (niet te verwarren met den werkkring) der thans in dienst zijnde ambtenaren.

Amsterdam,
8 October 1917.

L. HEIJERMANS, *voorzitter*.

C. L. DEYLL, *secretaris*.

EEN NIEUW BLINDENSCHRIFT.

In het laatste nummer van dit *Tijdschrift* komen in het referaat „Een nieuw blindenschrift” zulke storende fouten voor, dat ik de redactie verzoek, het onderstaande op te nemen:

Het *BRAILLE-schrift* wordt volstrekt niet van rechts naar links, maar juist van links naar rechts gelezen. Het wordt op een *BRAILLE-lei* van rechts naar links geprikt (geschreven). Tegenwoordig zijn er echter ideale schrijfmachines voor blindenschrift, waarmede door zienden en blinden ook van links naar rechts geschreven wordt. Dit schrift wordt ook van links naar rechts gelezen.

De lineaal, die bij het *BRAILLE-schrift* gebruikt wordt, kan geen 23, maar 35 letters of teekens zetten op één lijn; dit heeft juist het groote voordeel, dat op het dure papier voor *BRAILLE-schrift* nog meer letters geprikt of geschreven kunnen worden dan vroeger, en de boeken, die toch al zoo dik en zoo zwaar zijn, eerder dunner dan dikker zullen worden. Volgens de methode van CANTONNET zouden de boeken juist in de verhouding van 16—35 zwaarder moeten worden, aangezien de 16 letterteekens slechts op één lijn kunnen staan.

Het *BRAILLE-schrift* wordt door zienden zeer gemakkelijk geleerd; het is echter een feit, dat sommige blinden het volstrekt niet kunnen leeren, maar of nu het blindenschrift volgens de methode CANTONNET, waarbij gebruik gemaakt wordt van negen